

Ämnesprovet i årskurs 9 2014

Svenska och svenska som andraspråk

Lovisa Gardell och Tobias Dalberg

Ämnesprovet för årskurs 9, 2014 är det andra i svenska och svenska som andraspråk enligt Lgr11. Ämnesprovet består av tre delprov, delprov A: tala, delprov B: läsa och delprov C: skriva, alla kopplade till ett övergripande tema.

I delprov A: tala, visar eleven sin förmåga att genomföra muntliga redogörelser, leda diskussion, formulera och bemöta argument samt sammanfatta huvuddragen i diskussion. I samband med detta visar eleven sin förmåga att anpassa sig till syfte, mottagare och sammanhang. Delprov B: läsa, prövar förmågan att läsa och förstå skönlitteratur och sakprosa och uttrycka egna reflektioner och åsikter kring texten. Delprov C: skriva, ger eleven möjlighet att visa att hon enskilt kan skriva en sammanhängande text och anpassa den till mottagare och syfte inom ramen för det ämne hon väljer.

Den här rapporten från provinstitutionen bygger på de 1322 elevlösningar och de 1058 lärarenkäter som skickats in till provgruppen. Det som behandlas är bland annat lärares uppfattning om provet och elevresultat från elever som följer kursplanen i svenska och i svenska som andraspråk. Resultaten jämförs och analyseras i relation till resultaten från föregående år där så är möjligt.

Provkonstruktörerna finns alltid tillgängliga för att besvara frågor före, under och efter provets genomförande. Trots att proven förändrats avsevärt i och med den nya läroplanen var det förhållandevis få frågor som nådde provkonstruktörerna.

Vilka betyg får eleverna på de olika delproven och sammanvägt?

I tabell 1 redovisas elevernas betyg på de olika delproven och det sammanvägda provbetyget. För att få ett sammanvägt provbetyg krävs det att samtliga delprov är genomförda. Eftersom en mindre andel elever inte uppfyller detta krav finns det inte ett sammanvägt provbetyg för samtliga elever.

Tabell 1. Betygsfördelning samtliga delprov uppdelat på ämne 2014.

Svenska	A	B	C	D	E	F	Totalt
Betyg delprov A: tala	18,4	19,4	27,2	17,7	15,0	2,3	100,0
Betyg delprov B: läsa	10,1	21,9	25,5	16,0	18,8	7,7	100,0
Betyg delprov C: skriva	7,7	16,1	23,4	20,1	24,2	8,5	100,0
Sammanvägt provbetyg	5,5	21,1	26,6	22,3	21,8	2,7	100,0
Svenska som andraspråk							
Betyg delprov A: tala	5,1	10,5	22,5	20,0	26,9	15,0	100,0
Betyg delprov B: läsa	2,4	4,3	13,6	14,4	23,9	41,3	100,0
Betyg delprov C: skriva	2,4	3,0	13,0	18,2	26,9	36,5	100,0
Sammanvägt provbetyg	1,0	4,3	12,9	22,9	30,3	28,6	100,0

Som tabell 1 visar presterar eleverna, oavsett ämne, generellt bäst på delprov A. Färre elever får betyget F på detta delprov än på övriga och flest elever når betyget A i den muntliga delen. Det resultatet är detsamma som i tidigare prov. En jämförelse med resultaten från provet 2013 (tabell 2) ger att 2,3 % av eleverna som följer kursplanen i svenska fick betyget F i år jämfört med 2,7 % 2013. För elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk är siffrorna för betyget F 13,5 % 2013 och 15 % 2014. En markant skillnad mellan förra årets delprov och årets är att fler elever fått betyget A på delprovet. För svenska är ökningen på 6,8 procentandelar och för svenska som andraspråk är ökningen inte lika betydande utan hamnar på 1,4 procentandelar.

Tabell 2. Betygsfördelning samtliga delprov uppdelat på ämne 2013

Svenska	A	B	C	D	E	F	Totalt
Betyg delprov A: tala	11,6	21,9	29,0	18,6	16,2	2,7	100,0
Betyg delprov B: läsa	8,6	19,4	27,8	17,1	17,8	9,3	100,0
Betyg delprov C: skriva	6,4	9,3	22,1	22,1	27,7	12,5	100,0
Sammanvägt provbetyg	4,8	15,6	27,5	23,9	22,8	5,4	100,0
Svenska som andraspråk							
Betyg delprov A: tala	3,7	9,5	20,7	20,9	31,6	13,5	100,0
Betyg delprov B: läsa	0,4	4,3	11,7	14,6	27,5	41,5	100,0
Betyg delprov C: skriva	0,6	4,3	9,8	15,2	33,7	36,4	100,0
Sammanvägt provbetyg	0,1	3,4	11,2	19,7	36,0	29,6	100,0

Svårast har eleverna som följer kursplanen i svenska med delprov C: skriva där flest elever får betyget F och minst andel får betyget A. För elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk är delprov B: läsa det svåraste.

Intressant att notera är att resultaten generellt sett är något bättre 2014 än 2013 på samtliga delprov. Vad detta beror på kan man bara spekulera i, men en trolig orsak bör vara att lärarna hunnit undervisa enligt de nya läroplanerna i större utsträckning och att detta avspeglar sig i provets resultat. En annan bidragande orsak kan vara att lärarna var mer restriktiva med att sätta det högsta betyget första gången provet gavs, eftersom

betygssystemet var nytt, men att de i och med detta prov fått större förtroget med vad som ska bedömas och på vilket sätt.

I tabell 3 redovisas resultaten på provet 2014 uppdelat på kön.

Tabell 3. Betygsfördelning för samtliga delprov uppdelat på kön i svenska 2014.

Svenska	A	B	C	D	E	F	Totalt
Flickor							
Betyg delprov A: tala	28,1	21,0	26,7	12,2	10,2	1,7	100,0
Betyg delprov B: läsa	13,5	27,9	23,9	14,9	14,4	5,4	100,0
Betyg delprov C: skriva	11,9	21,9	25,9	18,2	16,2	6,0	100,0
Sammanvägt provbetyg	9,5	28,7	26,4	19,5	13,8	2,0	100,0
Pojkar							
Betyg delprov A: tala	9,6	17,9	27,7	22,5	19,4	2,8	100,0
Betyg delprov B: läsa	7,1	16,5	26,9	17,0	22,8	9,6	100,0
Betyg delprov C: skriva	3,9	10,9	21,2	22,0	31,3	10,9	100,0
Sammanvägt provbetyg	1,8	14,2	26,8	24,9	28,9	3,4	100,0
Svenska som andraspråk	A	B	C	D	E	F	Totalt
Flickor							
Betyg delprov A: tala	7,8	11,9	24,8	19,3	24,8	11,5	100,0
Betyg delprov B: läsa	4,1	4,1	16,3	16,7	23,1	35,7	100,0
Betyg delprov C: skriva	4,1	5,0	15,3	19,8	24,8	31,1	100,0
Sammanvägt provbetyg	1,8	6,0	17,1	23,0	28,1	24,0	100,0
Pojkar							
Betyg delprov A: tala	2,9	9,1	20,4	20,8	28,8	17,9	100,0
Betyg delprov B: läsa	1,1	4,2	11,3	12,7	24,7	45,9	100,0
Betyg delprov C: skriva	1,1	1,1	10,8	17,0	28,9	41,2	100,0
Sammanvägt provbetyg	0,4	2,6	9,3	23,0	32,2	32,6	100,0

Det finns inga könsskillnader i vilket delprov som pojkar och flickor klarar bäst respektive sämst. Resultaten följer mönstret för ämnena, se tabell 1. Precis som tidigare år klarar dock flickorna provuppgifterna bättre än pojkarna.

Delprov A: tala

I och med provet 2014 genomfördes vissa förändringar av delprovet efter kritik av främst tidsåtgången. Den optimala gruppstorleken vid genomförandet angavs till 4-5 elever, vilket öppnar upp för flexibla lösningar på skolorna och förberedelselektionen kunde genomföras i helklass, vilket sparar tid.

Förändringarna till trots så är lärarna fortsatt kritiska till att delprovet tar mycket tid i anspråk.

De lärare som gjort förberedelsen i helklass är något mer positiva till genomförandet av delprovet än de som genomfört det gruppvis. 69 % av lärarna som genomfört provet i helklass uppger att det fungerat bra att genomföra provet, medan andelen är 65 % för lärare som genomfört förberedelsen/grupp. Lärarnas kommentarer liknar annars varandra i båda grupperna. De flesta tycker att provet är väldigt givande och engagerande men många skriver också att provet är för tidskrävande och svårt att få till schematekniskt.

I nuläget kommer inga förändringar av delprovet att genomföras, trots kritiken som framförts. Att pröva muntlig förmåga på ett strukturerat och medvetet sätt kräver att läraren får tid att lyssna på varje enskild elev. Utslaget/elev blir tidsåtgången för det muntliga delprovet för de allra flesta elever maximalt 16 minuter. Görs genomgången i helklass minskar tiden ytterligare. Den muntliga förmågan är framlyft i Lgr11 och måste få ta plats i såväl undervisning som i provsammanhang, även om det blir krävande organisatoriskt eftersom förmågan inte kan prövas parallellt med samtliga elever som i övriga delprov.

Delprov B: läsa

Delprovet i läsning är lärarna mycket nöjda med och en klar majoritet anser att det stämmer väl överens med kursplanens skrivning om läsande. Till provet 2013 genomfördes förändringen att delprovet skulle vara oförberett vilket mottogs med blandade men övervägande positiva reaktioner. Resultaten från årets prov visar på en liten ökning av lärare som tycker det är positivt och ligger nu på 61 % som uppger att de tycker det är ett "Bra" upplägg och 25 % som tycker att det är ett "Ganska bra" upplägg. En mindre andel, 4 %, uppger att det är "Dåligt". Anledningarna är främst att de saknar diskussionerna kring texterna i helklass och att det blir svårare för elever med dyslexi och i viss mån även elever med svenska som andraspråk att klara delprovet.

2013 utökades också tiden från 80 minuter totalt till 60 minuters genomläsning av texthäftet och efterföljande 140 minuter för att besvara de 20 frågorna. 91 % av lärarna uppger att tiden varit tillräcklig och de 8 % som anser att tiden var otillräcklig lyfter särskilt fram nyanlända elever och elever med särskilda behov.

Delprov C: skriva

Många lärare uppger i enkäten att de är nöjda med skrivuppgifterna. Flera skriver att uppgifterna var intresseväckande och att ämnena kändes aktuella och engagerande, men även kritik fördes fram. Eleverna hade vid provtillfället tre skrivuppgifter att välja på. I årets prov fanns ingen berättande uppgift utan eleverna kunde välja att skriva antingen ett debattinlägg, ett bidrag till en nättidning eller en krönika. Många lärare har reagerat på att det inte fanns en berättande text, som till exempel novell, att välja bland och det har även förekommit kommentarer om varför krönikan finns med som genre. Delprovet ska pröva elevernas förmåga att skriva olika texttyper som till exempel utredande eller argumenterande och texttyperna varierar år från år. Vad gäller genrer är krönikan den som väcker störst uppståndelse. Det finns lika många som är starkt kritiska till att den är med, som de som är kritiska till att den inte är det.

Tabell 4. Betygsfördelning på uppgifter i delprov C uppdelat på ämne.

Svenska	A	B	C	D	E	F	Totalt
1 Debattinlägg	8,5	18,6	25,5	21,1	18,2	8,1	100,0
2 Bidrag till nättidningen	5,5	12,0	22,1	18,9	32,7	8,8	100,0
3 Krönika	8,6	16,9	22,5	20,2	22,8	9,0	100,0
Svenska som andraspråk	A	B	C	D	E	F	Totalt
1 Debattinlägg	2,2	3,9	18,8	22,7	21,5	30,9	100,0
2 Bidrag till nättidningen	3,1	3,1	9,3	18,6	30,9	35,1	100,0
3 Krönika	2,4	2,4	10,5	14,8	29,7	40,2	100,0

Som tabell 4 visar skiljer sig betygsfördelningen något åt såväl inom ämnet som mellan de båda ämnena svenska och svenska som andraspråk. Något fler elever har nått de högre betygsstegen på debattinlägget av eleverna som följer kursplanen i svenska. Tendensen finns även i gruppen med svenska som andraspråk men inte vad gäller betygssteget A. Eleverna som läser svenska har haft svårast med bidraget till nättidningen, medan eleverna som läser svenska som andraspråk haft svårast med krönikan.

Tabell 5. Val av uppgift fördelat på ämne och kön (n= 1236)

Uppgift	Svenska		Totalt	Svenska som andraspråk		Totalt
	F	P	747 st	F	P	489 st
1: debattinlägg	49,6	50,4	33,5	50,5	49,5	37,6
2: bidrag till nättidning	30,7	69,3	30	25,3	74,7	19,4
3: krönika	59	41	36,3	48,6	51,4	42,9

Siffrorna i tabell 5 visar på att inom gruppen som följer kursplanen i svenska är samtliga uppgifter valda ungefär lika mycket. Däremot framträder en tydlig könsskillnad. Betydligt fler pojkar än flickor valde att skriva uppgift 2, ett bidrag till en nättidning. I gruppen som följer kursplanen i svenska som andraspråk är fördelningen mer ojämn och flest elever har valt att skriva en krönika. Däremot finns den tydliga tendensen att pojkar valt uppgift 2 även i denna elevgrupp. Uppgift 2 fungerade väldigt bra i provinstitutionens utprovningar

och gruppen pojkar fick höga betyg, vilket var starkt bidragande till att uppgiften togs med i det skarpa provet. Tabell 4 visar att relativt många också får höga betyg på uppgiften vilket bekräftar utvärderingsresultaten.

Som framgår av tabell 6 har lärarna som besvarat enkäten tyckt bäst om skrivuppgift 1: debattinlägg trots att samma uppgift även får kritik för att vara svårbedömd. Viss kritik framförs också mot att textunderlaget varit allt för svårt och bidragit till svårigheterna. Men debattinlägget är den uppgift där flest elever får höga betyg så svårigheterna kan inte ha varit allt för uttalade.

Tabell 6. Synpunkter på skrivuppgifterna

Hur bedömer du skrivuppgifterna för dina elever?	Välvald	Ganska bra	Mindre bra	Olämplig
1: debattinlägg	64 %	29 %	5 %	1 %
2: bidrag till nättidning	59 %	33 %	6 %	1 %
3: krönika	58 %	34 %	6 %	1 %

Uppgift 2 och 3 får liknande och något sämre omdömen. Enligt kommentarer från lärare är uppgift 3 allt för hårt bedömd vad gäller att följa uppgiftsinstruktionen, vilket genererat ett F i delprovsbetyg.

Uppgift nummer 2 får minst kommentarer men några skriver att den kan ha varit svår att relatera till på grund av ämnet och att ämnet eventuellt känns uttömt efter att ha läst texten som uppgiften utgår från.

Avslutande reflektioner

I årets lärarenkät uppger 46 % av de svarande lärarna att de tycker att ämnesprovet som helhet var ”Bra”. Detta är en minskning från förra årets siffra som låg på 54 %. 48 % av lärarna svarade i stället att provet som helhet var ”Ganska bra”, vilket är en ökning från förra årets 40 %.

En majoritet av lärarna är alltså fortfarande överlag nöjda med provet men gruppen som tycker att provet är bra har minskat, medan gruppen som tycker att provet är ganska bra har ökat i jämförelse med förra årets enkät. Många lärare är positiva och skriver att de bland annat tycker att provet är intresseväckande, engagerande och att det ger ett bra stöd för bedömningen av eleverna, men ger också anledningar till varför de tycker att provet är ”Ganska bra”.

Den vanligaste kommentaren är att genomförande, rättning och bedömning av provet är för tidskrävande och omfattande. Flera lärare vill att proven ska rättas centralt eller att mer tid ska ges till bedömning. Många skriver att både lärare och elever är mycket provtrötta, på grund av mängden nationella prov under våren och att det under vårterminen knappt finns tid för undervisning på grund av alla prov.

I och med provet 2014 flyttades provdatum för äp9 fram med 6 veckor för att underlätta för lärare som undervisar i både 6:an och 9:an eftersom ämnesprovet i sv och sva för äp6 låg i samma vecka och många lärare var kritiska till arbetsbelastningen och de organisatoriska problem som kunde uppstå. Förändringen har med facit i hand snarare lett

till att fler lärare uppger att svensksprovet blir lidande eftersom det hamnar mitt bland övriga nationella prov och bedömningsbördan upplevs som större i och med detta. Flera önskar att provet kom tidigare under terminen och väcker också frågan om det inte vore möjligt att genomföra provet redan under höstterminen.

En annan mycket vanlig kommentar, som inverkar på helhetsintrycket av provet, rör det sammanvägda provbetyget. Lärarna påpekar att det är märkligt och inkonsekvent att det är möjligt för en elev att få E eller D på provet som helhet trots att eleven fått F på ett av delproven. Enligt många lärare signalerar detta fel saker eftersom det inte är möjligt att ge en elev betyget E i kursen som helhet om eleven inte uppnår det aktuella kunskapskravet i alla delar av kursen. Konsekvensen blir att vissa elever kan få E på det nationella provet men att betyget på hela kursen trots detta kan bli F, vilket ofta uppfattas som märkligt av såväl elever, föräldrar och i vissa förekommande fall även rektorer.